

Свірко С.В.
д.е.н., д.держ.упр., проф.
Державний університет «Житомирська політехніка»
Сидоренко О.П.
здобувач освітньо-наукового ступеня доктор філософії
за спеціальністю 051 «Економіка»

ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ МІЖНАРОДНОЇ ТЕХНІЧНОЇ ДОПОМОГИ

Міжнародна технічна допомога відіграє значну роль у підтримці нашої країни в умовах війни, особливо її військової сфери. Нагадаймо, що згідно ст. 2 Постанови КМУ від 15. 12. 2002 р. № 153 «Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги» міжнародна технічна допомога - фінансові та інші ресурси та послуги, що відповідно до міжнародних договорів України надаються партнерами з розвитку на безоплатній та безповоротній основі з метою підтримки України [1]. Статтею 3 вказаної Постанови закріплено склад міжнародної технічної допомоги, зокрема: будь-яке майно, необхідного для забезпечення виконання завдань проектів (програм), яке ввозиться або набувається в Україні; роботи і послуги; права інтелектуальної власності; переважна більшість фінансових ресурсів (грантів) у національній чи іноземній валюті; інші ресурси, не заборонених законодавством, у тому числі стипендії [1]. Згідно показників Кабінету Міністрів України станом на 17.09.2025 в Україні реалізується 716 проектів від партнерів з розвитку на загальну суму 9092,24 млн.євро [2] (табл.1).

Усього ж за 35 років незалежності України було реалізовано близько 6000 проектів в межах міжнародної технічної допомоги у вищевказаних сферах.

Враховуючи важливість прозорості використання міжнародної технічної допомоги не тільки у перебудові економіки України первісно, а тепер і у її відбудові, забезпеченні незалежності, а й у поглибленні міжнародних зв'язків з нашими міжнародними партнерами, питання контролю за використанням такої допомоги є вкрай актуальним та нагальним у потребу до опрацювання його положень. Запропонований Постановою КМУ №153 передбачає виключно моніторинг, який, вочевидь, не може забезпечити повноцінну реалізацію контрольної функції в управлінні міжнародною технічною допомогою.

Таблиця 1

Обсяг міжнародної технічної допомоги за діючими проектами станом на
17.09.2025р в розрізі сфер допомоги*

Сектор економіки	Обсяг (млн.євро)	Питома вага (%)
Енергетика та ядерна безпека	1828,42	20,02
Відновлення України	1559,58	17,16
Державне управління	903,77	9,94
Економічний розвиток, торгівлі та МСП	642,29	7,06
Охорона здоров'я	639,07	7,04
Національна безпека та оборона	532,48	5,86
Регіональний розвиток та децентралізація	488,67	5,38
Аграрний сектор	423,42	4,66
Цифрова трансформація	318,00	3,5
Транспорт та інфраструктура	257,93	2,84
Допомога ВПО	233,52	2,58
Верховенство права, боротьба з корупцією, судова влада	214,55	2,36
Освіта та наука	163,66	1,8
Банківський та фінансовий сектор	113,19	1,24
Енергоефективність	105,90	1,16
Навколишнє середовище	82,28	0,90
Соціальний захист, підтримка ветеранів	58,10	0,64
Права людини, гендерна політика, захист нацменшин	49,02	0,60
Культура, туризм, молодь та спорт	40,20	0,44
Інші сфери	438,19	4,82
Усього	9092,24	100

*складено на підставі [2]

Звернімося до державного фінансового контролю, який і призваний забезпечити «здійснення державного фінансового контролю за використанням і збереженням державних фінансових ресурсів, необоротних та інших активів, правильністю визначення потреби в бюджетних коштах та взяттям зобов'язань, ефективним використанням коштів і майна, станом і достовірністю бухгалтерського обліку і фінансової звітності у міністерствах та інших органах виконавчої влади, державних фондах, фондах загальнообов'язкового державного соціального страхування, бюджетних установах і суб'єктах господарювання державного сектору економіки, в тому числі суб'єктах господарювання, у статутному капіталі яких 50 і більше відсотків акцій (часток) належить суб'єктам господарювання державного сектору економіки, а також на підприємствах, в установах та організаціях, які отримують (отримували у періоді, який перевіряється) кошти з бюджетів усіх рівнів, державних фондів та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування або використовують (підконтрольні установи), за дотриманням бюджетного законодавства,

дотриманням законодавства про закупівлі, діяльністю суб'єктів господарської діяльності незалежно від форми власності, які не віднесені законодавством до підконтрольних установ, за судовим рішенням, ухваленим у кримінальному провадженні» [3]. Як ми бачимо, Законом України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» жодним чином не закріплено здійснення такого контролю та міжнародною технічною допомогою.

Нагадаймо, що згідно законодавству державний фінансовий контроль здійснюється через проведення державного фінансового аудиту, інспектування, перевірки закупівель та моніторингу закупівлі Державною аудиторською службою України, при цьому державний зовнішній фінансовий контроль (аудит) здійснюється Рахунковою палатою України [3, 4, 5].

Опрацювання Закону України «Про Рахункову палату» свідчить про те, що до повноважень вищого органу аудиту України статтею 7 віднесено «здійснення заходів державного зовнішнього фінансового контролю (аудиту) щодо використання коштів, отриманих до державного та/або місцевих бюджетів від іноземних держав, Європейського Союзу, іноземних фінансових установ, міжнародних організацій, донорських установ у вигляді кредитів (позик), грантів, допомоги;». Привертає увагу, що поняття «допомога» не розшифровується, а власне поняття «міжнародна технічна допомога» не ідентифікується в даному Законі; крім того, вивчення методично-організаційного забезпечення діяльності Рахункової палати свідчить про відсутність закріпленої методика проведення такої допомоги загалом та міжнародної технічної допомоги зокрема.

Опрацювання Положення про Державну аудиторську службу України та іншого нормативно-правового поля діяльності Державної аудиторської служби України свідчить про повну відсутність згадок про міжнародну технічну допомогу як об'єкт державного фінансового контролю [5] (таблиця 2).

Нормативно-правове забезпечення державного фінансового аудиту з боку
Державної аудиторської служби

№ з/п	назва	реквізити	основний предмет дослідження
1	Порядок проведення Державною аудиторською службою, її міжрегіональними територіальними органами державного фінансового аудиту виконання бюджетних програм	від 10 серпня 2004 р. № 1017	кошти державного та місцевих бюджетів
2	Порядок проведення Державною аудиторською службою, її міжрегіональними територіальними органами державного фінансового аудиту місцевих бюджетів	від 12 травня 2007 р. № 698	формування і виконання місцевих бюджетів
3	Порядок проведення Державною аудиторською службою, її міжрегіональними територіальними органами державного фінансового аудиту державних (регіональних) цільових програм	від 29 серпня 2018 р. № 692	розроблення і виконання державних (регіональних) цільових програм
4	Порядок проведення Державною аудиторською службою, її міжрегіональними територіальними органами державного фінансового аудиту інвестиційних проектів	від 12 вересня 2018 р. № 740	реалізація інвестиційних проектів
5	Порядок проведення Державною аудиторською службою, її міжрегіональними територіальними органами державного фінансового аудиту Пенсійного фонду України, фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування	від 27 грудня 2018 р. № 1147	використання коштів ПФУ, фондів загальнообов'язково-го державного соціального страхування
6	Порядок проведення Державною аудиторською службою, її міжрегіональними територіальними органами державного фінансового аудиту діяльності суб'єктів господарювання	від 27 березня 2019 р. № 252	використання державних та/або комунальних коштів і майна, інших активів держави
7	Порядок проведення Державною аудиторською службою, її міжрегіональними територіальними органами державного фінансового аудиту використання інформаційних технологій	22 травня 2019 р. № 517	використання інформаційних технологій
8	Порядок проведення Державною аудиторською службою, її міжрегіональними територіальними органами державного фінансового аудиту окремих господарських операцій, що здійснюються суб'єктами господарювання державного сектору економіки	від 27 вересня 2022 р. № 1119	державні кошти та/або майно, інші активи держави, кре-дита (позики), залучені під державні гарантії, суб'єктами господарювання державного сектору

Такий стан речей слід визнати незадовільним, що не тільки не сприяє ефективному, результативному, цільовому та економічному використанню ресурсів, що надходять у вигляді міжнародної технічної допомоги, а й уповільнює більш масштабне залучення міжнародної технічної допомоги у найбільш важливі сфери життєдіяльності нашої країни під час війни.

Список використаних джерел

1. Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги: Постанова КМУ від 15. 12. 2002 р. № 153. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/153-2002-п#Text>

2. Ключові показники МТД. URL: <https://www.kmu.gov.ua/mtd-dashboard>
3. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України від 26.01.1993 р. № 2939-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#Text>
4. Про Рахункову палату: Закон України від 02.07.2015 р. № 576-VIII. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/576-19>.
5. Про затвердження Положення про Державну аудиторську службу України: Постанова КМУ від 3 лютого 2016 р. № 43. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/43-2016-п#Text>